

Лёс удзельнікаў Лістападаўскага паўстання
1830–1831 гг. у мастацкім асэнсаванні
Т.Я. Папі і Ф.А. Асяндоўскага

Гладкова Г.А.

Установа адукацыі “Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава”, Віцебск

Артыкул прысвечаны разгляду лёсаў удзельнікаў Лістападаўскага паўстання 1830–1831 гг. у мастацкім асэнсаванні польскіх пісьменнікаў Т.Я. Папі і Ф.А. Асяндоўскага. У раманах Т.Я. Папі “Po ciernistej drodze” звернута ўвага на эміграцыйны рух пасля паражэння паўстання, а таксама паказаны лёс польскіх патрыётаў-катаржан. У цэнтры рамана Ф.А. Асяндоўскага “Mocni ludzie” далейшы лёс паўстанца, які быў асуджаны да пажыццёвай высылкі ў Сібір. Герой не толькі змог адаптавацца ў новых (часам экстрэмальных) умовах, ён стаў для мясцовага насельніцтва асветнікам і абаронцам яго інтарэсаў.

Мэта – выявіць асаблівасці асэнсавання лёсу паўстанцаў у раманах Т.Я. Папі “Po ciernistej drodze” і Ф.А. Асяндоўскага “Mocni ludzie” з улікам ідэйнай накіраванасці твораў.

Матэрыял і метады. *Матэрыялам для літаратуразнаўчага аналізу з’явіліся раманы Т.Я. Папі “Po ciernistej drodze” (1896) і Ф.А. Асяндоўскага “Mocni ludzie” (1938). Асноўныя метады даследавання: культурна-гістарычны, біяграфічны, ідэйна-кампазіцыйнага аналізу мастацкага твора.*

Вынікі і іх абмеркаванне. *У літаратурнай спадчыне польскай пісьменніцы, перакладчыцы і педагога Ядзвігі Тэрэсы Папі падзеям Лістападаўскага паўстання прысвечаны раманы “Po ciernistej drodze”, у якім мастацкі час ахоплівае некалькі гадоў да паўстання, непасрэдна падзеі 1830–1831 гг., а таксама перыяд эміграцыі пасля ўзброенага выступлення. Пісьменніцу зацікавіў не толькі ход ваенных падзей на землях Польшчы і Літвы, сэнсава важным элементам рамана стаў эпілог, у якім адлюстраваны адзін з магчымых варыянтаў ратавання патрыятычных сіл – эміграцыя. Гісторыя Лістападаўскага паўстання таксама выклікала цікавасць вучонага-хіміка, інжынера, даследчыка, натураліста, вандроўніка і пісьменніка Фердынанда Антонія Асяндоўскага. Як вынікае з аналізу твора, раманы Ф.А. Асяндоўскага “Mocni ludzie” стаў своеасаблівым разважаннем над складанасцямі лёсу ўдзельніка Лістападаўскага паўстання 1830–1831 гг. Уладзіслава Ліса, прысуд якому быў дастаткова тыповым для многіх асуджаных змагароў. Паказальна тое, што пісьменнік з дапамогай уласных ведаў пра жыццё на Далёкім Усходзе і фантазіі стварыў узорны прыклад нескаронага чалавечага духу. Падкрэслім, што ў адрозненне ад прысвечанага той жа тэме рамана Т.Я. Папі пісьменнік засяродзіў увагу не на эмігранцкіх колах былых польскіх паўстанцаў ці горкай долі катаржнікаў, а на лёсе тых, хто трапіў на пажыццёвае пасяленне ў глыб Расійскай імперыі.*

Заклучэнне. *Такім чынам, Т.Я. Папі і Ф.А. Асяндоўскі падкрэслілі, што, нягледзячы на аб’ектывную рэальнасць (паражэнне Лістападаўскага паўстання), пачуццё патрыятызму працягвала яднаць нацыю. Дзе б ні апынуліся былыя паўстанцы, яны засталіся вернымі ідэалам волі, незалежнасці і гуманізму.*

Ключавыя словы: *гістарычны раманы, алюзія, Рэч Паспалітая, Каралеўства Польскае, Літва, Расійская імперыя, Лістападаўскае паўстанне 1830–1831 гг., нацыянальная свядомасць, дзяржаўнасць, нацыянальна-вызваленчы рух.*

The fate of the participants of the November uprising
of 1830–1831 in the artistic understanding
of T. Ya. Papi and F. A. Ossendovsky

Gladkova A.A.

Educational Establishment “Vitebsk State P.M. Masherov University”, Vitebsk

The article is devoted to the fate of the participants of the November uprising of 1830–1831 in the artistic comprehension of Polish writers T. Ya. Papi and F. A. Ossendowski. The novel by T. Ya. Papi “Po ciernistej drodze” draws attention to the emigration movement after the defeat of the uprising, and also

shows the fate of the Polish patriots-convicts. In the center of the novel of F.A. Ossendowski "Mocni ludzie" – the fate of the rebel, the representative of the noble dynasty of the Fox, which after the uprising as punishment received a sentence of life exile in Siberia. The hero not only was able to adapt to new (sometimes extreme) conditions, he also became for the local population educator and defender of his interests.

The purpose of the material of the above-mentioned literary texts to identify the features of the author's understanding of the fate of the rebels, taking into account the ideological orientation of the works.

Material and methods. The material for literary analysis were the novels of T.Ya. Papi "Po drodze ciernistej" (1896), F.A. Ossendowski "Mocni ludzie" (1938). The main methods of research were the cultural-historical method, biographical method, as well as the method of ideological and compositional analysis of the work of art.

Results and discussion. In the literary heritage of the Polish writer, translator and teacher Jadwiga Teresa Papi, the events of the November uprising are devoted to the novel *Po drodze ciernistej*, in which the artistic time covers several years before the uprising, the events of 1830–1831, as well as the period of emigration after the armed performance. Writer sativali not only the course of military events on the lands of Poland and Lithuania, Smyslova an important element of the novel was the epilogue, which reflects one of possible variants of rescue of the Patriotic forces – the emigration. The history of the November uprising also sparked the interest of scientist-chemist, engineer, researcher, naturalist, traveler and writer, Ferdinand Anthony Ossendowski. As follows from the analysis of the work, the novel F.A. Ossendowski "Mocni ludzie" became a kind of meditation on the complexities of the fate of a participant of the November uprising of 1830–1831 Vladislav Fox, a sentence which was fairly typical of many convicts wrestlers. It is significant that the writer with his own knowledge about life in the far East and imagination created a model example of the unconquered human spirit. We will emphasize that, unlike the novel devoted to the same subject T.Ya. Papi, the writer focused attention not on emigrant circles of the former Polish insurgents or a bitter share of convicts, and on destiny of those who got on lifelong settlement in depth of the Russian Empire.

Conclusion. So, reflecting on the fate of the rebels, T.Ya. Papi and F.A. Ossendowski stressed that, despite the objective reality (the defeat of the uprising), a sense of patriotism continued to unite the nation. Wherever the former rebels were, they remained faithful to the ideals of will, independence and humanism.

Key words: historical novel, allusion, Polish-Lithuanian Commonwealth, Kingdom of Poland, Lithuania, Russian Empire, November uprising of 1830–1831, national consciousness, statehood, national liberation movement.